

Bruijk- leen- verkeer

Begeleidend
schrijven onderzoek
beperkt verzekeren

Geachte lezer,

Voor u ligt het rapport 'De kunst van beperkt verzekeren?' dat op initiatief van de Museumvereniging tot stand is gekomen om het huidige bruikleenverkeer binnen Nederland in kaart te brengen. Tot op heden was er geen gericht onderzoek over dit onderwerp dat specifiek cijfers opleverde met betrekking tot verzekeringen, schades en tentoonstellingskosten.

Veel musea onderkennen het belang van het onderzoek. Uiteindelijk waren 51 musea bereid en in de gelegenheid om de vragenlijst in te vullen. Daarbij is gekeken naar de impact voor musea, naar capaciteitsdruk en verzekeringskosten en kansen en risico's van beperkt verzekeren. De indenniteitsregeling voor buitenlandse bruiklenen is ook meegenomen om een beeld te krijgen van de rol die de regeling vervult in het bruikleenverkeer.

Het bruikleenverkeer in Nederland neemt al jaren toe en dat lijkt ons een goede zaak. Een steeds groter en diverser publiek komt in aanraking met de Collectie Nederland. Het toegenomen bruikleenverkeer benadrukt ook de maatschappelijke relevantie van musea in educatief, economisch en politiek opzicht. Effectief bruikleenverkeer is essentieel voor de Collectie Nederland. Bij overheid en publiek leeft de wens om zoveel mogelijk museumschatten te zien en te beleven. Vanuit de verantwoordelijkheid die zowel de musea als de eigenaren hebben voor hun collecties, is het van belang dat er inzicht is in de ontwikkeling, de kansen, de risico's en de grenzen van het bruikleenverkeer.

De Museumvereniging heeft bureau SEO Economisch Onderzoek opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de ontwikkeling van het bruikleenverkeer tussen musea tussen 2013 en 2016. Het onderzoek ligt in het verlengde van het rapport *Uitlenen is een kans (2014)* en de brochure *Slimmer lenen. Uitgangspunten voor bruikleenverkeer in Nederland* die in 2016 het licht zag.

Onderzoeksopdracht en bevindingen

1. Inzicht in de omvang van (binnenlands) bruikleenverkeer in de afgelopen jaren voor een selectie van musea.

De uitkomst van het onderzoek van SEO is dat het inkomende bruikleenverkeer van musea tussen 2013 en 2016 met de helft is toegenomen, van ongeveer 200 naar ongeveer 300 collectiestukken per museum. Een kwart hiervan was in bruikleen van een buitenlandse eigenaar. Het binnenlandse bruikleenverkeer is dus ongeveer drie keer zo groot als het buitenlandse. Het uitgaande bruikleenverkeer is ook met ruim de helft toegenomen van ongeveer 100 naar 160 collectiestukken per museum.

2. Inzicht in de risico's rondom beperkt verzekeren, en de potentiële besparingen op de verzekeringskosten die met beperkt verzekeren gepaard kunnen gaan.

Het onderzoek toont aan dat ongeveer 60 procent van de deelnemende musea tussen 2013 en 2016 minstens één keer schade heeft gehad aan inkomende bruikleenobjecten. Schade komt dus regelmatig voor. Hoewel de omvang van schadeherstelkosten gemiddeld genomen beperkt is, komen er enkele uitschieters voor. Er bestaat een klein risico op een grote schade. Dat kan een argument zijn om in ieder geval de herstelkosten wel te verzekeren conform het principe van beperkt verzekeren. Waardevermindering komt meestal niet voor bij schade aan inkomende bruikleenobjecten.

Bij uitgaand bruikleenverkeer stelt 84 procent van de deelnemende musea een verzekering verplicht, en dat is meestal een verzekering met volledige dekking (totaalverlies). De verzekeringspremie voor inkomende bruikleenobjecten als percentage van het totale tentoonstellingsbudget varieert sterk. Er zijn musea waar het percentage 1 of 2 procent is, maar ook musea waar de verzekeringspremie ongeveer 20 tot 50 procent van het tentoonstellingsbudget bedraagt. Zeker voor de grotere musea gaat dit om tienduizenden euro's. Indicatief zou een overgang van volledig naar beperkt verzekeren een besparing op de verzekeringspremie van ongeveer de helft kunnen opleveren. Voor de grotere musea betekent dit als zij tot beperkt verzekeren overgaan, ze tienduizenden euro's kunnen besparen op hun verzekeringskosten.

3. Mogelijke handelingsperspectieven gericht op het beperken van de belemmeringen voor (binnenlands) bruikleenverkeer.

Uit het onderzoek komen drie belemmeringen voor bruikleenverkeer naar voren. Dit betreft verzekerings- en transportkosten en de benodigde capaciteit voor administratieve afhandeling van bruikleenverkeer.

- Verzekeringskosten zouden gedrukt kunnen worden door de dekking van de verzekering te beperken tot herstelschade (beperkt verzekeren) en dit als standaard te gebruiken voor binnenlands

bruikleenverkeer. Standaardisatie van voorwaarden en eisen aan musea kan dit ondersteunen.

- Transportkosten kunnen gedrukt worden door informatie-uitwisseling met als doel het vaker gebruiken van specialistische aanbieders en vaker combineren van transporten. Het aanvragen van meerdere offertes kan helpen zowel transport als verzekeringskosten te drukken, maar loont waarschijnlijk alleen voor de grotere contracten voor met name buitenlandse bruiklenen.
- De administratieve capaciteit voor de afhandeling van (uitgaand) bruikleenverkeer stelt grenzen aan de omvang van het bruikleenverkeer. Gemiddeld kost administratieve afhandeling vier dagen per bruikleenobject. Ook kan het risico op slijtage van veelgevraagde, kwetsbare objecten een overweging zijn om grenzen stellen aan het bruikleenverkeer. De benodigde administratieve capaciteit kan beperkt worden door standaardisatie en digitalisering van conditierapporten en standaardisering van bruikleenovereenkomsten.
- Daarnaast geeft 12 % van de musea in dit onderzoek als belemmering aan dat zij geen gebruik hebben kunnen maken van de indenniteitsregeling omdat het budget was uitgeput.

Op basis van dit onderzoek doen we de volgende aanbevelingen aan musea:

Risico's, schade en herstel

We moedigen musea aan over te gaan tot beperkt verzekeren, als de collectiestukken dit toelaten. Als meer musea daartoe overgaan, kunnen zij ongeveer de helft van de premie aan verzekeringskosten besparen. Uit het onderzoek blijkt dat nog 95 procent van de musea verzekering tegen totaalverlies als eis hanteren. De mogelijkheid de eis van volledig verzekeren te laten vervallen, geldt voor collecties waarvan overheden eigenaar zijn. Dit kan met een beroep op de Erfgoedwet of de Cultuurconvenanten. Ook waardevermindering hoeft onder Erfgoedwet en cultuurconvenanten niet meer verzekerd te worden. Hierdoor kunnen de verzekeringskosten nog verder omlaag.

Uit het rapport blijkt dat de risico's van beperkt verzekeren gering zijn. Zo'n 60 procent van de deelnemende musea heeft minstens één keer schade aan inkomende bruikleenobjecten. Veel van de schadegevallen vinden plaats op het eigen museumterrein. Uit het onderzoek blijkt dat de verzekeringskosten gemiddeld 1700 euro per schadegeval zijn en herstelkosten zijn ongeveer 4600 euro. Meestal is daarbij geen sprake van waardevermindering. Het kan een overweging zijn herstelkosten wel te verzekeren. Het verdient aanbeveling dat musea in elk geval een – onderbouwde - inschatting maken van deze risico's.

Oververzekeren en onbekendheid

Voor een museum dat regelmatig werkt met bruiklenen is genoeg kennis over juridische- en verzekeringszaken van wezenlijk belang. Is deze kennis er niet voldoende bij de medewerkers die betrokken zijn bij inkomende en uitgaande bruiklenen, dan is het advies om meer in kennis en opleiding voor *registrars* te investeren. Als museum kun je mogelijk veel verzekeringskosten besparen. Uit het rapport blijkt namelijk dat de meeste musea nog een volledige verzekering eisen bij uitgaande bruiklenen. De indruk is ontstaan - ook uit gesprekken met diverse betrokkenen en uit antwoorden van de vragenlijst - dat er beperkte kennis is over juridische en verzekeringszaken bij medewerkers, zoals de *registrars*. Deze relatieve onbekendheid leidt ook vaak tot onzekerheid en wellicht daardoor tot "oververzekering".

Standaardisatie en schaalvoordeel

De ervaring, die dit onderzoek ondersteunt, leert dat het voor sommige musea nog mogelijk is hun transportkosten te verlagen door meer informatie-uitwisseling. Standaardisatie van voorwaarden en meerdere offertes voor transport aanvragen kan voor een deel van de musea de benodigde capaciteit voor bruikleenafhandeling verminderen. Enkele musea uit het onderzoek hebben gezegd dat hier geen winst meer voor hen te behalen valt. Voor meer bruikleenadviezen verwijzen wij graag naar de eerder genoemde brochure *Slimmer lenen*.

Op basis van dit onderzoek doen we de volgende aanbevelingen aan overheden:

Capaciteit en slijtage

Als bij een overheidsorganisatie met een museale collectie de wens leeft door middel van bruikleenverkeer de collectie nog zichtbaarder te maken, dan is het wenselijk daar extra budget voor de administratieve afhandeling beschikbaar voor te stellen. Uiteraard mits aan andere randvoorwaarden zoals het voorkomen van onwenselijke slijtage voldaan is. Bij meerdere musea is de beleving dat zij aan de grenzen van hun capaciteit zijn gekomen voor het verwerken van bruiklenen. Uit het onderzoek blijkt dat de gemiddelde administratieve afhandeling voor uitgaand bruikleenverkeer vier dagen tijd per object kost.

Indemniteitregeling

In het kader van de evaluatie van de indemniteitsregeling is het aan te bevelen dat de rijksoverheid gaat nadenken over de vraag hoe zij de verzekeringskosten, in het bijzonder voor de grotere musea, kan beperken. Sinds 2016 functioneert de indemniteitsregeling in haar huidige vorm. In 2019 evalueert de Rijksoverheid de regeling. Gevraagd naar hun ervaringen met de regeling geeft in dit onderzoek 12 procent van de musea aan dat hun aanvraag niet is gehonoreerd omdat de indemniteit al vergeven was. Hieruit blijkt dat op verschillende momenten in het jaar musea aanlopen tegen het plafond aan te verstrekken indemniteit. De te verzekeren waarde voor buitenlandse bruiklenen was de afgelopen jaren enorm, variërend van 1,6 miljard euro in 2016 tot 3,3 miljard euro in 2012.

Amsterdam, maart 2018